

עניין: וידם השמש, הלא היא כתובה על ספר הישר

החיד"א - חומת אנך

פרשת דברים

ו. ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמר וכו'. צריך לדעת מה ציוה ליהושע. וגם לאמר שפירושו לאמר לאחרים. והרב החזקוני כתב כענין שנאמר פ' פנחס ויסמוך את ידיו ויצוהו ע"ש. ואינו מתישב. והפשוט הוא שציוהו שיאמר לישראל תדיר כמו שאומר לו עתה לא תיראו וכו'. ואפשר לומר כמ"ש רז"ל שעמדה לו חמה למשה רבינו ע"ה במלחמת סיחון כשם דעמד ליהושע ע"ה וכתבתי בעניונו בפני דוד ולא נכתב בפ' רק בג"ש דאחל אחל דלמרע"ה לאו רבואת היא דפני משה כפני חמה. אך יהושע ע"ה דהוא כפני לבנה ויגזור על החמה הוי רבואת. וזה רמז ואת יהושע ונכתב מלא דביום שעמדה חמה ליהושע יתגדל שמו וזה רמז ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמר שהוא יאמר שמש בגבעון דום והיינו דקאמר עיניך הוראות את כל אשר עשה לרבות שעמדה חמה כן יעשה לכל הממלכות כלומר דבמלחמות ההם כה יהיה שתעמוד חמה:

עבודת עבודה

גמרא וידם השמש וכו' הלא היא כתובה על ספר הישר מאי ספר הישר זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים וכו'. הנה מה שדקדק לקרותם בשם ישרים כאן, נראה הכונה בשם לז' למ"ש הכתוב [מהלים לג,א] רנו לדיקים זה' לשרים נאזה מהלה, ויצאור הענין נראה עפ"מ"ש נחדושינו נכמה דוכחא שלומר שירה לפניו ית' מזד עזמו הוי גנות לאומרו כי זה ניכר שאין זו דעה, ע"ד אמרם ז"ל [נדרכות לג,ב] משל למלך שהי' לו של זה והיו מקלסין אותו בשל כסף, רק עיקר הכבוד לנו באמירת השירה לו ית' היינו נמה שנתן לנו הוא ית' רשות להללו ומחל לנו על כבודו, זה הוי לנו הכבוד. ופרשונו כזה משחז"ל [סנהדרין ג,ב] שבעה שאמר נצודנצר [דניאל ג,ג] אחיה כמה רצונו ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד יע"ש. וכעת נראה דיש לדיקים ויש ישרים, ושרים הוי למעלה מזדיקים, שהרי אם האבות נקראו כלשון ישרים ולא מתוארים כלשון לדיקים מוכח דשרים עדיפי מזדיקים. ולכן י"ל לדיקים לא הוי רשאים להלל לו ית' רק ע"י נתינת רשות ממנו ית' להלל, אבל ישרים להם נאזה מהלה מזד עזמן והם לא בעי רשות כי בלי רשות נאזה להם להלל לו ית'. ועיין ברש"י מס' תענית דף ט"ו ע"א ד"ה ה"ג לא הכלל דשרים עדיפי מזדיקים, והוא ראי' לדברינו מאוד ומפורש שם כדברינו דשרים עדיפי. וז"ש "רנו לדיקים זה" רק בשמו ית' נמה שנתן להם רשות להלל ולולי הרשות הי' להם ההלל לגנאי, אבל "לישרים נאזה מהלה" מזד עזמן אף בלי רשות כלל.

תענית דף טו.

וישתחוהו הא והא עבוד אמר רב נחמן בר יצחק אף אני אומר לא הכל לאורה ולא הכף לשמחה צדיקים לאורה וישרים לשמחה

רש"י תענית טו.

לכא מלכס יראו וקמו שרים וישתחוו: ה"ג א"ל הכף לאורה ולא הכף לשמחה דבתיב אור ורוע לצדיק ולישרי לב שמחה. ישרים לשמחה דשרים עדיפי מזדיקים:

מהרש"א תענית טו.

ולא הכף לשמחה כו'. פרש"י דשרים עדיפי מזדיקים אבל הרשב"א כתב שהישרים היא מדרגה למטה מזדיקים כו' ע"ש וכ"נ מנוסח נשמת סידרן ישרים לדיקים חסידים קדושים

קרו אורה תענית טו.

הגדול כולם ישמחו ועל זה הדרך נאמר במקום אחר (תהלים ל"ב י"א) שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב כי צדיקים ישמחו בו וישרים ירנו. ועיין מהרש"א ז"ל שהביא ראי' מנוסח של נשמת דצדיקים עדיפי. ויפלא אמאי לא הביאו מנוסח תפלת ר"ה איפכא ובכן צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלוו וחסידים ברנה יגילו כו'. ולפי הנוסחא מאי צדיקים יראו וישמחו, משמע נמי כשיטת רש"י ז"ל כי לע"ל כ"א יעלה מעלה ויזכו צדיקים לשמחה וזהו שכתוב (תהלים ס"ח ד') וצדיקים ישמחו ויעלצו כו' וישישו בשמחה כי יהי' להם לששון שזכו למדרגת השמחה:

רבי צדוק הכהן

פרי צדיק חנוכה אות יז

בשלוש קפן עליו רגז של יוסף והוא כח"ש (תענית טו.). לא הכל כו' לדיקים לאורה וישרים לשמחה היינו מי שכבר לבו ישר ואין לו שום נטייה להרע ויכול להיות תמיד בשמחה אמנם הצדיק שהוא מי ש"ל עוד מלחמות ואין לבו מזכיר עוד חין לו שמחה עדיין מפני שנלחם להתלבש ברגז ויראת ה' ורק נשלח לו האלה מן השמים שהוא דבוק להקדושה. ויעקב אע"ה שהיה לבו מזכיר

גליוני הש"ס תענית טו.

שם רש"י ד"ה הי' לא הכל לאורה כי דשרים עדיפי מזדיקים, כי ל"ע מנוסח פסוקי דזמרה דשנת בפי ישרים תתרום ובשפת לדיקים תתברך וכלשון חסידים תתקדש וצדיק קדושים תתהלל ומשמע דנקט סדר המדרגות ממטה למעלה דחסידים עדיפי מזדיקים וקדושים עדיפי מזדיקים וא"כ הי' לדיקים עדיפי מישרים וראיתי במהרש"א בח"א שער פ"ו ונלפיד דר"ז פלוגתא דתנאי פ' תוספתא שקלים פרק ב' נכנס לתרום את הלשכה היו משפסין בו כו' ומדברין עמו מבטת נכנסה ועד שיה' שאל לקיים מה שז"ל והייתם נקיים מד' ומישראל ואומר ופשיט הישר והטוב בעיני ד' הכוב בעיני שמים וישר בעיני אדם דברי ר"ע ר' ישמעאל אומר אף הישר בעיני שמים ואומר ומלך חן ושכל טוב בעיני אלוקים וא"כ כו' ור' ישמעאל נמי מודה דיש משמעותו בעיני אדם אלא דמוסיף דהוא כולל ג"כ בעיני שמים [וכן משמע ממלי דאמר ואומר ומלך חן ושכל טוב בעיני אלוקים וא"כ] והנה תואר לדיק הוא ב"ו לבין המקום לבד פ' קידושין מ' א' דסוב לשמים ורע לבדיות ג"כ נקרא לדיק ורק לדיק טוב הוא דלא מיקרי עשי' וא"כ ע"כ תואר לדיק הוא רק ב"ו לבין המקום וע"כ לר"ע דיש הוא בעיני אדם היינו מדורה לבד על טוב לבדיות ב"ו לבין חבירו לכן לדיק ב"ו לבין המקום עדיף ומצא"כ לר' ישמעאל דיש הוראתו חבירו בעיני אדם ובעיני שמים היינו דהוא טוב כמה שביט לבין חבירו וגם כמה שביט לבין המקום לכן ישר עדיף מזדיק דהוא ב"ו לבין המקום לבד וא"כ כיון דהכר פלוגתא דתנאי אין קושי עוד מסתירת דך דכאן לטוסח פסוקי דזמרה הג"ל: